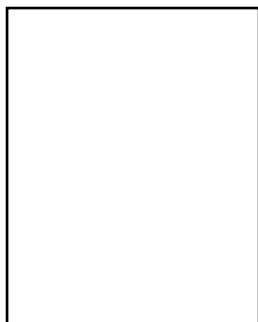

IJRO ISHI YURITISHNING UMUMIY QOIDALARI

Avliyoqulov Adham

Termiz davlat universiteti Yuridik fakulteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ijro ishi yuritish — bu sud qarorlarini yoki boshqa huquqiy hujjatlarni amalga oshirish va ijro etish jarayonidir. Ijro ishi yuritish qonunlar va tartib-qoidalarga muvofiq amalga oshiriladi va bu jarayon sud qarorining yoki boshqa hujjatlarning bajarilishini ta'minlash uchun muhim ahamiyatga ega. Ijro ishi yuritish tizimi, umuman olganda, davlatning ijtimoiy adolatni ta'minlashga, shuningdek, fuqaro va yuridik shaxslarning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan muhim institut hisoblanadi.

Kalit so'zlar: ijro ishi yuritish, ijro hujjatlari, qonuniy asoslar.

Ijro ishi yuritish — sud qarorlarini, shuningdek boshqa huquqiy hujjatlarni amalga oshirish va ijro etish jarayonidir. Bu jarayon davlat tomonidan ko'rsatilgan huquqiy yordamni ta'minlash, adolatni tiklash va fuqaro hamda yuridik shaxslarning huquqlarini himoya qilish maqsadida amalga oshiriladi. Ijro ishi yuritish tizimi sud tizimi va huquqiy davlatni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ijro etishning samarali tizimi ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga, fuqarolarni huquqiy himoya qilishga va davlat manfaatlarini himoya qilishga xizmat qiladi.

Ijro ishi yuritishning mohiyati shundan iboratki Ijro ishi yuritish — bu sud qarorlarini, boshqa huquqiy hujjatlar yoki tartibga soluvchi qarorlarni amalga bajarish jarayonidir. Ijro ishi yuritish sud qarorining bajarilishi, boshqa davlat organlari yoki ijro etuvchi shaxslar tomonidan chiqarilgan hujjatlarning amalga oshirilishini ta'minlaydi. Bu jarayon orqali davlat tomonidan chiqarilgan huquqiy hujjatlarning samaradorligini oshirish va xalqaro standartlarga muvofiqligini ta'minlash ko'zda tutiladi.

Ijro ishi yuritishning asosiy maqsadi — sud qarorining amalga oshirilishi, qarorlarning majburiyligi va ijro etishning adolatli bo'lishini ta'minlashdir. Ijro ishi, odatda, huquqiy xujjatlarning to'liq bajarilishini nazarda tutadi va bu jarayon davomida qo'shimcha chora-tadbirlar ko'riladi.

Ijro ishi yuritishning asosiy prinsiplaridan biri — ijro hukmining majburiyligi hisoblanadi. Bunday hollarda sud qarorining ijro etilishi qonuniy tarzda amalga oshiriladi. Ijro ishi yuritish tartibi, avvalo, ijro etuvchi organlar va mansabdor shaxslar faoliyatiga asoslanadi. O'zbekiston Respublikasida bu soha bo'yicha turli qonunlar, normativ-huquqiy hujjatlar va sud amaliyoti qo'llaniladi.

Ijro ishi yuritishni tashkil etuvchi asosiy qoidalar mavjud bo'lib bular :

Ijro hujjatlarining mavjudligi va amal qilish muddati.

Ijro ishi yuritishni boshlash uchun to'liq hujjatlar, masalan, sud qarori, nizoli holatdagi hujjat yoki boshqa ijro hujjatlari bo'lishi kerak. Ushbu hujjatlar amalga bo'lishi kerak va amalga oshirilish muddati

belgilangan bo'lishi zarur. Qonunlarga ko'ra, ijro ishi boshlanishi uchun hujjatlarning amal qilish muddati o'tgan bo'lmashligi kerak.

Ijro ishi yuritish tartibi.

Ijro ishi yuritishda ma'lum tartib va qonuniy jarayonlar mavjud. Bu jarayonlar o'z ichiga sud qarorining bajarilishi, ijro etuvchi organlarning harakatlari, qarorlar va hujjatlar asosida shaxslar yoki tashkilotlar ustidan amalga oshiriladigan ijro faoliyatlarini o'z ichiga oladi. Barcha jarayonlar belgilangan vaqt doirasida amalga oshirilishi kerak.

Ijro etuvchi organlarning faoliyati.

Ijro ishi yuritishning markazida ijro etuvchi organlar faoliyati turadi. Ijro etuvchi organlar, odatda, sud ijrochilari yoki boshqa vakolatli organlar bo'lib, ular sud qarorini amalga oshirish yoki boshqa huquqiy hujjatlarni bajarish bilan shug'ullanadilar. Ularning vazifasi — qarorlarni o'z vaqtida, to'liq va qonuniy bajarishni ta'minlashdir.

Ijtimoiy adolat va huquqiy himoya.

Ijro ishi yuritishning yana bir muhim jihati — fuqarolar va tashkilotlarning huquqlarini himoya qilishdir. Ijro etish jarayonida sud yoki boshqa organlar tomonidan chiqarilgan qarorlarning to'g'riligi va adolatliligi ta'minlanadi. Ijro ishi yuritishning asosiy maqsadi, shuningdek, fuqarolarni, tashkilotlarni va davlat manfaatlarini himoya qilishdir.

Ijro etishning majburiyligi.

Ijro ishi yuritishda ijro hujjatlari majburiy tarzda bajarilishi lozim. Bu, xususan, sud qarorlari, davlat organlari va boshqa huquqiy hujjatlar asosida ijro etilishi zarur bo'lgan majburiyatlar bilan bog'liq. Agar ijro etish o'rinsiz yoki kechiktirilgan bo'lsa, ijro etuvchi organlar tomonidan qo'shimcha chora-tadbirlar ko'riladi.

Ishni tugatish va qarorlarning bajarilishi.

Ijro ishi yuridik nuqtai nazardan to'liq bajarilgach, hujjatlar o'z amalini tugatadi. Ijro etishning muvaffaqiyatli yakunlanishi, masalan, qarorlarning bajarilishi yoki majburiyatlarning to'liq amalga oshirilishi bilan bog'liq. Ijro ishi yakunlanishi bilan barcha jarayonlar rasmiylashtiriladi va hujjatlar arxivga topshiriladi.

Ijro ishi yuritishning bir nechta asosiy prinsiplari mavjud bo'lib asosiy prinsiplaridan biri bu:

➤ Ijro hujjatining majburiyligi.

Ijro ishi yuritishning asosiy prinsipi — ijro hujjatining majburiyligi hisoblanadi. Barcha ijro hujjatlari, jumladan, sud qarorlari, davlat organlari va boshqa huquqiy hujjatlar majburiy tarzda bajarilishi kerak. Bunday holatda, ijro etuvchi organlar (sud ijrochilari yoki boshqa vakolatli shaxslar) belgilangan huquqiy tartibga muvofiq amalga oshiriladi. Agar ijro etish o'rinsiz yoki kechiktirilgan bo'lsa, bunga qonuniy tarzda javobgarlik mavjud.

➤ Ijro ishi yuritishning qonuniy asoslari.

Ijro ishi yuritishning qonuniy asoslari davlatning huquqiy normativlari, hujjatlari va qarorlarida aks etadi. Ijro ishi yuritishning tartibga soluvchi asoslari, O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, Fuqarolik protsessual kodeksi, Ijro huquqi bo'yicha qonunlar va boshqa normativ-huquqiy hujjatlar bilan belgilanadi. Mazkur qonunlar ijro ishi yuritishni samarali va qonuniy amalga oshirishni ta'minlashga yo'naltirilgan. Misol uchun, O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksi ijro ishi yuritishning tartib-qoidalarini belgilaydi va ijro etuvchi organlarning faoliyatini tartibga soladi. Bunda sud qarorlari va boshqa ijro hujjatlarining amalga oshirilishida sud ijrochilari muhim rol o'ynaydi.

➤ Ijro ishi yuritishning adolatli va shaffofligi.

Ijro ishi yuritishda eng muhim omillardan biri — adolatdir. Ijro etuvchi organlar qarorlarning adolatli bajarilishi uchun barcha choralarni ko'rishlari kerak. Ijro etishda, fuqarolarning huquqlari va

erkinliklari ta'minlanishi zarur. Shuningdek, ijro ishi yuritish jarayonida barcha chora-tadbirlar shaffof va ochiq bo'lishi kerak, bu esa huquqiy tartibni va fuqarolarning ishonchini ta'minlashga yordam beradi.

Ijro ishi yuritishning aniq bosqichlari mavjud bo'lib, har bir bosqichda qonun va huquqiy hujjatlarning bajarilishi nazorat qilinadi. Bu bosqichlarni quyidagicha ta'riflash mumkin:

1. Ijro ishi boshlanishi.

Ijro ishi yuritishning boshlanishi uchun avvalo huquqiy hujjatlarning mavjudligi va amal qilish muddati tekshiriladi. Sud qarorlari yoki boshqa hujjatlar qonuniy asosga ega bo'lishi kerak. Agar hujjat majburiy bajarilsa, ijro etuvchi organlar (sud ijrochilari yoki boshqa vakolatli organlar) hujjatni qabul qilib, ijro jarayonini boshlaydilar.

2. Ijro ishi yuritishning amalga oshirilishi.

Ijro ishi yuritishning asosiy bosqichi — sud qarorini yoki boshqa huquqiy hujjatni bajarish jarayonidir. Ijro etuvchi organlar, shu jumladan, sud ijrochilari qarorni bajarish uchun turli choralarni ko'radilar. Bu, qarorlarni ijro etish, majburiyatlarni bajarish yoki mulkni musodara qilish kabi amaliyotlarni o'z ichiga oladi.

3. Ijro ishi yakunlanishi.

Ijro ishi yuritishning yakuniy bosqichi — qarorlarning bajarilishi va ijro jarayonining tugatilishidir. Bunda barcha majburiyatlar to'liq bajarilishi kerak. Ijro etuvchi organlar, masalan, sud ijrochilari, yakuniy hisobotni tayyorlaydi va hujjatlarni arxivga topshiradi. Agar qaror to'liq bajarilsa, ish yakunlanadi.

Ijro ishi yuritish jarayonida turli chora-tadbirlar qo'llaniladi, jumladan:

Mol-mulkni musodara qilish: Agar qaror moliyaviy majburiyatlarni o'z ichiga olsa, ijro etuvchi organlar qaror asosida majburiyatni to'lashni ta'minlash uchun mulkni musodara qilishlari mumkin.

Arest: Agar qaror bajarilmasa, ijro etuvchi organlar majburiy ijro ishlarini amalga oshirish uchun shaxsni yoki mulkni arest qilishlari mumkin.

Pulni yig'ish: Moliyaviy majburiyatlarni amalga oshirishda, pul yig'ish va uning to'lanishini nazorat qilish choralardan foydalaniladi.

Ijro ishi yuritishdagi muammolar va ularni hal qilish yo'llariga kelagigan bolsak ijro ishi yuritishda ba'zi hollarda qiyinchiliklar yoki to'siqlar paydo bo'lishi mumkin. Masalan, qarorlarni bajarmaslik, mol-mulkni yashirish yoki ijro etuvchi organlarning faoliyatsizligi kabi muammolar yuzaga kelishi mumkin. Bu holatlarda, qonuniy tartibda qo'shimcha chora-tadbirlar ko'rish, masalan, mol-mulkni musodara qilish yoki qarorlarni majburiy tarzda bajarish orqali muammolar hal qilinadi.

Xulosa shuki Ijro ishi yuritish jarayoni — bu huquqiy tizimning muhim qismi bo'lib, sud qarorlarini bajarish, fuqarolar va yuridik shaxslarning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Ijro ishi yuritishning samarali va qonuniy amalga oshirilishi davlatning huquqiy tizimiga bo'lgan ishonchni oshiradi va adolatni ta'minlaydi. Bunda qonuniy asoslar, adolatli yondashuv va shaffoflikning ta'minlanishi ijro ishi yuritishning muvaffaqiyatli bo'lishini kafolatlaydi. Ijro ishi yuritishning samarali amalga oshirilishi, avvalo, qonunlar va tartib-qoidalarga rioya etilishiga bog'liq. Har bir fuqaro va tashkilotning huquqiy himoyasi, shuningdek, davlatning adolatni ta'minlashdagi roli ijro ishi yuritishning muvaffaqiyatli amalga oshirilishiga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi - davlatning asosiy qonuniy hujjati, ijro ishi yuritish prinsiplariga oid ko'plab qoidalarni o'z ichiga oladi.
2. O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksi - sud jarayonlari va ijro ishi yuritish tartibini tartibga soluvchi asosiy hujjat.

3. O‘zbekiston Respublikasi Ijro huquqi bo‘yicha qonunlar - sud qarorlarini va boshqa huquqiy hujjatlarni amalga oshirishga oid qonunlar.
4. S.L. Knyazevning “Ijro huquqi” (rus tilida) - ijro ishi yuritish va ijro huquqi bo‘yicha ilmiy izlanishlar.
5. H. D. Shamsutdinovning “Huquqiy tartiblar va ijro ishi yuritish” - o‘zbek huquqida ijro ishi yuritishning asosiy qoidalari va amaliyotiga oid adabiyotlar.